

TÜRKÇE ve MOĞOLCADA ÇEKİM EDATLARINDAN ÖNCE GELEN İSİM ve ZAMİRLERİN ALDIĞI HÂL EKLERİ*

Yrd. Doç. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU**

ÖZ: Türkçe ve Moğolca morfolojik bakımdan büyük benzerliklere sahiptir; bu dillerde isimler ve zamirler kendilerinden sonra gelen çekim edatlarına genellikle hâl eklerinden birisini alarak bağlanmaktadır. Bu makalede iki dildeki isim ve zamirlerin “*önce (ömnö)*, *sonra (dara)*, *için (tölöö)*, *kadar (hürtel, çinee)*, *göre (yosoor, daguu)*, *gibi (met, şig)*, *beri (turş)*, *karşı (esreg)*, *hakkında (tuhay, talaar)*, *başka (busad, öör, gadna)*” gibi çekim edatlarına bağlanırken aldıkları hâl ekleri araştırılmış; sonuç olarak Türkçe ve Moğolcada hem isimlere hem de zamirlere “*önce (ömnö)*, *gibi (met, şig)*, *başka (busad, öör, gadna)*” edatlarının aynı hâl ekleri ile bağlandıkları tespit edilmiştir. Bu hâl ekleri de birinci derecede ayrılma, ikinci derecede ilgi hâlidir.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Moğolca, morfoloji, hâl ekleri, çekim edatları

Case Suffixes Which Nouns and Pronouns Preceding Postpositions Take in Turkish and Mongolian

ABSTRACT: Turkish and Mongolian languages have many similarities on the basis of morphology. In these languages, nouns and pronouns are attached to the following post-positions by taking one of the case suffixes. In this article case suffixes which nouns and pronouns take when attached to the postpositions such as “before ‘*önce (ömnö)*’, after ‘*sonra (dara)*’, for ‘*için (tölöö)*’, until ‘*kadar (hürtel, çinee)*’, according to ‘*göre (yosoor, daguu)*’, like ‘*gibi (met, şig)*’, since ‘*beri (turş)*’, against ‘*karşı (esreg)*’, about ‘*hakkında (tuhay, talaar)*’, except for ‘*başka (busad, öör, gadna)*’” are studied. Through the study, it is observed that the postpositions like “before ‘*önce (ömnö)*’, like ‘*gibi (met, şig)*’, except for ‘*başka (busad, öör, gadna)*’” are attached to the both nouns and pronouns with the same case suffixes in Turkish and Mongolian. These case

* Bu makale 11-13 Mayıs 2005 tarihlerinde düzenlenen Gazi Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu’nda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

** Abant İzzet Baysal Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. yavuzkartallioğlu@gmail.com

suffixes function as in the form of the ablative case at the first hand and secondly in the function of the genitive case.

Key Words: Turkish, Mongolian, morphology, case suffixes, postpositions

Giriş

Türkçe ve Moğolca, özellikle morfoloji ve söz dizimi bakımından büyük benzerlikler göstermektedir. Her iki dilde de ortak yapım ve çekim ekleri bulunmaktadır. Bu dillerdeki isim çekim eklerinin içinde yer alan hâl ekleri, birkaçı dışında şekil olarak birbirlerine benzememektedir. İsimler ve zamirler, her iki dilde de fiillere ve edatlara bağlanırken çoğu zaman hâl eklerinden birini alır.

İki dilde de edat konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Burada incelenecek olan edatlar, Türkçede genellikle “çekim edatları” diye nitelendirilen kelimelerdir. Bu makalede Türkçe ve Moğolcada isim ve zamirlerin çekim edatlarına bağlanırken aldıkları hâl ekleri karşılaştırılarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılacaktır.

Türkçede edatlar, getirildikleri isim cinsinden kelimelerin ya yalın biçimlerinden yahut da yönelme, ayrılma, ilgi ve vasıta hâli gibi isim çekim ekleri ile genişletilmiş biçimlerinden sonra gelir (Korkmaz, 2003 : §829). Moğolcadaki isim ve zamirler de edatlara bağlanırken yalın hâlde bulunur veya ilgi, yönelme-bulunma, ayrılma, ilgi ve birliktelik hâli eklerinden birini alır (Tserenpil, 2001 : 282-296).

Türkçe ve Moğolcada isim ve zamirler, edatlara bağlanırken şu hâllerde bulunur:

<u>TÜRKÇE</u>		<u>MOĞOLCA</u>	
yalın hâl	: Ø ¹	yalın hâl	: Ø
yönelme hâli	: +A	yönelme-bulunma hâli:	+d, +t
ayrılma hâli	: +DAn	ayrılma hâli	: +AAs
ilgi hâli	: +(n)In	ilgi hâli:	+iyn, +iy, +ı, +ın
vasıta hâli	: +IA	birliktelik hâli	: +tAy

Yukarıda görüldüğü gibi her iki dilde de isim ve zamirler aynı fonksiyona sahip hâl eklerini alarak çekim edatlarına bağlanır. Aralarındaki fark fonksiyon bakımından değil, şekil bakımındandır. Yani Türkçede ayrılma hâli eki +DAn; Moğolcada ayrılma hâli eki +AAs'tır.

¹ Ø işareti, yalın hâli ifade etmektedir.

Türkçede, edatlara bağlanan isim ve zamirlerin aldığı hâl ekleri ile ilgili Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, şu bilgileri vermektedir: “Bu durum, edatların kalıplaşma safhasından önceki yapıları ile ilgilidir. Söz konusu kelimeler edatlaşmadan önceki aşamada ad ya da fiil olarak, eklendikleri kelimelerin hangi durumlarını istemişler ise, edatlaştıktan sonra da genellikle aynı durumu sürdürmüşlerdir” (Korkmaz, a.g.e. : §829). Moğolcada, edatlara “ek kelimeler (suffix words)” de denmektedir ve bu dilde edatlar, isim kökenlidir. İsim ile edat arasına gelen hâl eki, genellikle ilgi hâlidir (Tserenpil, a.g.e. : 282). Türkçede ise isimler edatlara değişik hâl ekleri ile bağlanabilmektedir.

İsim ve zamirlerin edatlara bağlanma şekillerini inceleyen Zeynep Korkmaz, edatları istedikleri hâl ekleri bakımından şöyle sınıflandırmıştır: “1. yalın durum isteyen edatlar 2. zamirlerden sonra ilgi durumu isteyen edatlar 3. yönelme durumu isteyen edatlar 4. ayrılma hâli isteyen edatlar” (Korkmaz, a.g.e., §829). Fikret Turan “Eski Türkiye Türkçesindeki Edatların Sentaktik ve Semantik Görünümü” adlı makalesinde edatları dört başlık altında incelemiştir: “1. Zamirlerin ilgi, isimlerin yalın hâli ile kullanılan edatlar 2. Yönelme hâli ile kullanılan edatlar 3. Ayrılma hâli ile kullanılan edatlar 4. Yalın hâl ile kullanılan edatlar” (Turan, 1998 : 297-308).

İnceleme

Bu kısımda isim ve zamirlerin aşağıdaki 16 çekim edatına bağlanırken aldıkları hâl ekleri değerlendirilecektir:

1. önce	=	ömnö
2. sonra	=	daraa
3. için	=	tölöö
4. (+A) kadar	=	hürtel
5. kadar	=	çinee
6. göre	=	yosoor, daguu
7. gibi	=	met, şig
8. beri	=	turş
9. karşı	=	esreg
10. hakkında	=	tuhay, talaar
11. başka	=	busad, öör, gadna

1. önce “ömnö”

Türkçedeki “önce” edatı, Moğolcada “ömnö” şeklindedir. Bu edatın, iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden sonra:

a.1.1. Türkçe: Ø Moğolca: +**ın**

Bi end 1 sar**ın** ömnö irsen.²

Ben buraya bir ay Ø önce geldim.

a.1.2. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**AAs**

Bi end 1-r sara**as** ömnö irsen.

Ben buraya Ocak'tan önce geldim.

Gişgeheesee ömnö zamaa har, esgeheesee ömnö edee üz.

Basmadan önce yoluna bak, kesmeden önce kumaşına bak.

Olohoosoo urid bayacıhıg bodoc, Ooçihoosoo ömnö tsadahıg sanah.

Bulmadan önce zenginlemeyi düşünüp, tatmadan önce doymayı düşünmek.

a.1.3. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**ın**

Bi nöhriygöö hurl**ın** ömnö harsangüy.

Ben karımı toplantıdan önce görmedim.

Nüühiyn ömnö belçereee, Buuh**ın** ömnö buuria

Göçmeden önce çayırını, yerleşmeden önce yerini (ayarla).

“Önce (ömnö)” edatı, Türkçe ve Moğolcada isimlerden sonra üç farklı durum arz etmektedir:

önce = ömnö	1.	2.	3.
TÜRKÇE	yalın (Ø)	ayırılma (+DAn)	ayırılma (+DAn)
MOĞOLCA	ilgi (+In)	ayırılma (+AAs)	ilgi (+In)

Burada, “önce (ömnö)” edatı isimlere Türkçede daha çok ayırılma hâli ile; Moğolcada ise ilgi hâli ile bağlanmaktadır. Bu edatın üç kullanımından sadece birisinde benzerlik vardır.

² Moğolca örneklerin alındığı eserler, kaynakçada topluca verilmiştir.

b. Zamirlerden sonra:

b.1. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**AA**s

Ta tüünees *ömnö* yamar hüneer hiçeel zaalgac baysan?

Siz *ondan önce* kime ders veriyordunuz?

“Önce (ömnö)” edatı, her iki dilde de zamirlere *ayrılma hâli eki* ile bağlanmaktadır.

2. sonra “daraa”

Türkçedeki “sonra” edatı, Moğolcada “daraa” şeklindedir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden sonra:

a.2.1. Türkçe: **Ø** Moğolca: +**in**

Bat *ciliyn daraa* surguulia tögsönö.

Bat bir yıl *Ø sonra* okulunu bitirecek.

a.2.2. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**in**

Ta *hiçeeliyn daraa* haaşaa yavah ve?

Sen *dersten sonra* nereye gideceksin?

Bid oroyñ hoolñihoo *daraa* salhind yavah durtay.

Biz öğle *yemeğinden sonra* yürüyüş yapmayı severiz.

“Sonra (daraa)” edatı, Türkçe ve Moğolcada isimlerden sonra iki farklı durum arz etmektedir:

sonra = daraa	1.	2.
TÜRKÇE	yalın (Ø)	ayrılma (+DAn)
MOĞOLCA	ilgi (+In)	ilgi (+In)

“Sonra (daraa)” edatı, her iki dilde isimlere farklı hâl eki ile bağlanmaktadır.

b. Zamirlerden sonra:

b.1. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**iy**

Miniy *daraa* ter irsen.

Benden *sonra* o geldi.

Ene nomıg çiniy *daraa* Baasancav avsan.

Bu kitabı senden *sonra* Baasancav aldı.

“Sonra (daraa)” edatı Moğolcada, zamirlere *ilgi hâli* eki ile bağlanırken, Türkçede *ayrılma hâli* eki ile bağlanır. “Sonra” edatı, iki dilde de hem isimlere hem de zamirlere benzer hâl ekleri ile bağlanmaz.

3. için “tölöö”

Türkçedeki “için” edatı, Moğolcada “tölöö” şeklindedir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 3.1 Türkçe: + Ø Moğolca: +ı

Dorc guay zaluu nasandaa eh ornıxoo *tölöö* bayldac yavsan.

Dorc Bey genç yaşta vatani Ø *için* savaştı.

“İçin (tölöö)” edatı, Türkçede isimlere yalın hâlde bağlanırken, Moğolcada ilgi hâli eki ile bağlanmaktadır.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 3.1 Türkçe: +(n)In Moğolca: +ıyn, +iy, +ı

Ter miniy *tölöö* bühniyg hiysen.

O benim *için* her şeyi yaptı.

Yesüs bidniy *tölöö* nas barsan.

İsa bizim *için* öldü.

Bi tanı *tölöö* bühniyg hiyne.

Ben senin *için* her şeyi yapacağım.

“İçin (tölöö)” edatı Türkçe ve Moğolcada zamirlere *ilgi hâli eki* ile bağlanmaktadır.

4. (+A) kadar “hürtel”

Türkçedeki “(+A) kadar” edatı, “*yer, yön ve sınırlandırma*” bildirir ve Moğolcada “hürtel” şeklindedir; bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 4. Türkçe: +A Moğolca: Ø

Ter 12 sar Ø *hürtel* end bayna.

O, Aralık ayına *kadar* burada olacak.

Ulaanbaataraas Darhan Ø *hürtel* galt tergeer yavna.

Ulanbatur’dan Darhan’a *kadar* trenle gideceğiz.

Dal Ø *hürtel*, Dalnı huudas gantsaar iddeggüy.

Yetmişe *kadar*, kürek kemiğinin eti tek başına yenmez.

“(+A) kadar (hürtel)” edatı, Türkçede isimlere *yönelme* eki ile bağlanırken; Moğolcada *yalın* hâlde bağlanır. Bu edat, Moğolcada zamirlerden sonra getirilmez.³

5. kadar “çinee”

Türkçedeki “kadar” edatı “benzerlik” bildirir ve Moğolcada “çinee” şeklindedir. Bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 5. Türkçe: Ø Moğolca: +n, +nı

Tolgoy *n çinee* tom şiygua urgacee.

Kafa *kadar* büyük karpuz yetişmiş.

Humsnı *çinee* har tolbo.

Tırnak *kadar* kara leke.

“Kadar (çinee)” edatı, isimlere her iki dilde de farklı hâl ekleri ile bağlanır.

b. Zamirlerden Sonra:

b.5. Türkçe: +(n)In Moğolca: +iy

Terniy *çinee* davtaaguy yum.

Onun *kadar* çalışmadım.

“Kadar (çinee)” edatı, her iki dilde de zamirlere *ilgi hâli eki* ile bağlanmaktadır.

6. göre “yosoor”, “daguu”

Türkçedeki “göre” edatı, Moğolcada “yosoor” ve “daguu” şekillenmiştir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 6.1. Türkçe: +A Moğolca: Ø

Büh yum bidniy tölövlögöö Ø *yosoor* yavagdac bayna.

Her şey bizim plânımıza *göre* yapılıyor.

Ter şüühiyn togtool Ø *yosoor* Büh möngöö avsan.

³ Bu edat zamirlerden sonra getirildiğinde bağlaç olarak kullanılır: *Çi хүртел ингеч багаа yum уу?* (Sen de mi böyle yapıyorsun?)

O, mahkemenin kararına göre bütün parasını aldı.

a. 6.2. Türkçe: +A Moğolca: +iyn

Ter Mongol helniy dürmiyn daguu yarihıg hiçeedeg.

O, Moğolcayı kurallarına göre konuşmaya çalışıyor.

“Göre (yosoor, daguu)” edatları her iki dilde de isimlere farklı hâl ekleri ile bağlanır.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 6. Türkçe: +A Moğolca: +iy

Terniy daguu acillaaray.

Ona göre çalışın.

“Göre (yosoor, daguu)” edatları, her iki dilde hem isim hem de zamirlere farklı hâl ekleri ile bağlanmaktadır.

7. gibi “met”, “şig”

Türkçedeki “gibi” edatı, Moğolcada “met” ve “şig” şekillerindedir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 7.1. Türkçe: Ø Moğolca: Ø

Hoyor hün evtey bol tömör herem Ø met bat.

İki insan uyumlu olursa demir duvar Ø gibi sağlam olur.

Horin hün evgüy bol şavar herem Ø met hevreg.

Yirmi insan anlaşılamazsa çamur duvar Ø gibi dayanıksız olurlar.

Luu Ø met ezend, Bars Ø met sayd biy.

Ejderha Ø gibi sahıpte, Pars Ø gibi bakan var.

Bi bagş Ø şigee hün bolohıg hüsdeg.

Ben öğretmenim Ø gibi bir insan olmak istiyorum.

Arvan tavnı sar Ø şig, atar gazrın tsetseg Ø şig.

On beşindeki ay Ø gibi, bakir toprağın çiçeği Ø gibi.

Arslan Ø şig arhiraad, zuram Ø şig zugtah.

Arslan Ø gibi kükredikten sonra, sincap Ø gibi kaçmak.

Gaardag hün galzuu nohoy Ø şig, uurladag hün uurtay nohoy Ø şig.

Küstah insan saldırgan köpek **Ø gibi**, sınırlenen insan kızgın köpek **Ø gibi**.

“Gibi (met, şig)” edatları, her iki dilde de isimlere eksiz, yani *yalın hâl* ile bağlanır.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 7.1. Türkçe: **+nIn** Moğolca: **+iy**

Çiniyx şig.

Seninki gibi.

b. 7.2. Türkçe: **+nIn** Moğolca: **Ø**

Nad **Ø şig** zalhuu hün bayhgüy bayh.

Benim **gibi** tembel insan belki de yoktur.

“Gibi (met, şig)” edatı zamirlere bir örnekte Moğolcada *yalın hâl*⁴, Türkçede *ilgi hâli eki* ile bağlanırken; bir örnekte de aitlik ekinden önce gelen *ilgi hâli eki* ile bağlanır.

8. beri “turş”

Türkçedeki “beri” edatı, Moğolcada “turş” şeklindedir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

İsimlerden Sonra:

8.1. Türkçe: **+DAn** Moğolca: **+Iyn**

Bi Mongold 2 ciliyn **turş** amidarç bayna.

Ben Moğolistan’da 2 yıldan **beri** yaşıyorum.

Bi tüüntey olon ciliyn **turş** hamt acillac baysan.

Ben onunla yıllardan **beri** beraber çalışıyorum.

“Beri (turş)” edatı, isimlere Türkçede ayrılma, Moğolcada ise *ilgi hâli eki* ile bağlanır.

9. karşı “esreg”

Türkçedeki “karşı” edatı, Moğolcada “esreg” şeklindedir ve bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 9. Türkçe: **+A** Moğolca: **+nı**

⁴ “Şig” edatı, Moğolcada zamirlerden sonra yalın hâldeymiş gibi görünmektedir; fakat bu edat teklik şahıs zamirlerinin köklerinde bazı değişiklikler meydana getirir: *bi > nad, çi > çamd, ter > tand*. Diğer bir ifade ile teklik şahıs zamirleri, farklı kökler hâlinde “şig” edatına bağlanır.

Delhiyd hümüüs daynı *esreg* temtsec bayna.

Dünyada, insanlar savaşa *karşı* mücadele ediyor.

Bu edat, iki dilde de isimlere farklı hâl ekleri ile bağlanır.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 9. Türkçe: +(n)In Moğolca: +iy

Çiniy *esreg* tald ter zogsoc bayna.

Senin *karşında* o duruyor. (Sana karşı dikiliyor.)

“Karşı (*esreg*)” edatı, zamirlere her iki dilde de *ilgi hâli eki* ile bağlanır.

10. hakkında “tuhay, talaar”

Türkçedeki “hakkında” edatı, Moğolcada “tuhay” ve “talaar” şekillerindedir. Bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 10. Türkçe: Ø Moğolca: +ın

Bi mongolin *tuhay* nom ih sonirhdog.

Benim, Moğolistan Ø *hakkında* yazılmış kitaplar ilgimi çeker.

Bi Burhanı şaşnı *talaar* yuu ç medehgüy.

Ben, Budizm Ø *hakkında* hiç bir şey bilmiyorum.

Bu edat, isimlere Türkçede yalın hâl, Moğolcada ise *ilgi hâli* ile bağlanır.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 10. Türkçe: +nIn Moğolca: +iy

Bi üüniy (ene) *tuhay* tüünees sonsson.

Ben şunun *hakkında* ondan (bir şeyler) duydum.

Bi tüüniy (ter) *tuhay* bodoc bayna.

Ben onun *hakkında* düşünüyorum.

“Hakkında (tuhay, talaar)” edatları, her iki dilde de zamirlere *ilgi hâli eki* ile bağlanır.

11. başka “busad”, “öör”, “gadna”

Türkçedeki “başka” edatı, Moğolcada “busad”, “öör” ve “gadna” şekillerindedir. Bu edatın iki dildeki kullanımları şöyledir:

a. İsimlerden Sonra:

a. 11. Türkçe: +DAn Moğolca: +AAs

Nyam gariga**as** *busad* büh ödör bid acilladag.

Pazar gününden *başka* her gün biz çalışırız.

Nadad tögrögn**öös** *öör* möngö baygaa.

Bende tugrik**ten** *başka* para var.

b. Zamirlerden Sonra:

b. 11. Türkçe: +**DAn** Moğolca: +**AAs**

Tana**as** *busad* büh hün irçiheed bayna.

Senden *başka* herkes çoktan geldi.

Bidend üüne**es** *öör* arga bayhgüy.

Bizim on**dan** *başka* metodumuz yok.

Tüüne**es** *gadna* hed heden hün mongoloor yaridag.

On**dan** *başka* birkaç insan Moğolca konuşur.

“Başka (busad, öör, gadna)” edatı, her iki dilde de hem isimlere hem de zamirlere *ayrılma hâli* eki ile bağlanır.

Sonuç

Her iki dilde, isimlerin çekim edatlarına bağlanırken aldığı hâl ekleri bir tablo hâlinde şöyle gösterilebilir:

İSİMLERİN ÇEKİM EDATLARINA BAĞLANIRKEN ALDIKLARI HÂL EKLERİ

TÜRKÇE	MOĞOLCA	TÜRKÇE	MOĞOLCA
<i>önce</i>	<i>ömnö</i>	yalın (Ø)	ilgi (+In)
		<i>ayrılma</i> (+DAn)	<i>ayrılma</i> (+AAs)
		<i>ayrılma</i> (+DAn)	ilgi (+In)
sonra	daraa	yalın (Ø)	ilgi (+In)
		<i>ayrılma</i> (+DAn)	ilgi (+In)
için	tölöö	yalın (Ø)	ilgi (+In)
(+A) kadar	hürtel	yönelme (+A)	yalın (Ø)
kadar	çinee	yalın (Ø)	ilgi (+In)
göre	yosoor, daguu	yönelme (+A)	yalın (Ø)
		yönelme (+A)	ilgi (+In)
<i>gibi</i>	<i>met, şig</i>	<i>yalın</i> (Ø)	<i>yalın</i> (Ø)
beri	turş	<i>ayrılma</i> (+Dan)	ilgi (+In)
karşı	esreg	yönelme (+A)	ilgi (+In)
hakkında	tuhay, talaar	yalın (Ø)	ilgi (+In)
<i>başka</i>	<i>busad, öör, gadna</i>	<i>ayrılma</i> (+DAn)	<i>ayrılma</i> (+AAs)

Bu tabloda, benzer hâl ekleri ile kullanılan çekim edatları italik olarak dizilmiştir. Burada 11 edattan 3'ü benzer hâl eki almış isimlerden sonra gelmektedir. Bu edatlar; önce (ömnö), gibi (met, şig), başka (busad, öör, gadna) edatlarıdır. Benzerlik oranı % 27'dir. Türkçede isimler çekim edatlarına bağlanırken daha çok “ayrılma” hâli ekini alır veya “yalın” hâlde bulunur. Moğolcada ise hâkim hâl eki “ilgi” hâlidir.

ZAMİRLERİN ÇEKİM EDATLARINA BAĞLANIRKEN ALDIKLARI HÂL EKLERİ

TÜRKÇE	MOĞOLCA	TÜRKÇE	MOĞOLCA
<i>önce</i>	<i>ömnö</i>	<i>ayrılma</i> (+DAn)	<i>ayrılma</i> (+AAs)
sonra	daraa	<i>ayrılma</i> (+DAn)	ilgi (+In)
<i>için</i>	<i>tölöö</i>	<i>ilgi</i> (+nIn)	<i>ilgi</i> (+In)
<i>kadar</i>	<i>çinee</i>	<i>ilgi</i> (+nIn)	<i>ilgi</i> (+In)
göre	daguu	yönelme (+A)	ilgi (+In)
<i>gibi</i>	<i>şig</i>	<i>ilgi</i> (+nIn)	<i>ilgi</i> (+In)
beri	turş	-	-
<i>karşı</i>	<i>esreg</i>	<i>ilgi</i> (+nIn)	<i>ilgi</i> (+In)
<i>hakkında</i>	<i>tuhay</i>	<i>ilgi</i> (+nIn)	<i>ilgi</i> (+In)
<i>başka</i>	<i>busad, öör, gadna</i>	<i>ayrılma</i> (+DAn)	<i>ayrılma</i> (+AAs)

Yukarıdaki tabloya göre Türkçe ve Moğolcada 9 çekim edatının 7'si zamirlere aynı hâl ekleri ile bağlanır. Bunlar; *ömnö* (*önce*), *için* (*tölöö*), (+A) *kadar* (*hürtel*), *gibi* (*şig*), *karşı* (*esreg*), *hakkında* (*tuhay*), *başka* (*busad, öör, gadna*) edatlarıdır. Zamirlerin çekim edatlarına bağlanırken aldıkları hâl eklerinin benzerlik oranı % 77'dir. Türkçe ve Moğolcada zamirler, çekim edatlarına bağlanırken en çok ilgi hâli ekini almaktadır. İlgi hâli eki Moğolcada 8; Türkçede ise 6 çekim edatı ile kullanılmaktadır. Bu iki dil arasında dikkat çeken diğer nokta ise zamirlerin çekim edatlarına bağlanırken ilgi hâli ekinden sonra en çok ayrılma hâli ekini almalarıdır. Moğolcada 2, Türkçede ise 3 çekim edatı ayrılma hâli eki almış zamirler ile kullanılır.

Türkçe ve Moğolcada hem isimlere hem de zamirlere “*önce* (*ömnö*), *gibi* (*met, şig*), *başka* (*busad, öör, gadna*)” edatları aynı hâl ekleri ile bağlanır. Bu edatlar, iki dilde şu hâl eklerini almış isim ve zamirlerden sonra gelir:

TÜRKÇE	MOĞOLCA	isimler	zamirler
önce	ömnö	ayrılma	ayrılma ilgi
gibi	met, şig	yalın	ilgi
başka	busad, öör, gadna	ayrılma	ayrılma

Bu tabloda görüldüğü gibi Türkçe ve Moğolcada isimler ve zamir-
lere aynı hâl ekleri ile bağlanan çekim edatları birinci derecede *ayrılma*,
ikinci derecede *ilgi hâlini* alır. Türkçede “bunların birisi/bunlardan birisi”
örneklerinde, bu iki hâl ekinin fonksiyonlarında yakınlık/benzerlik oldu-
ğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- BADAMDORC, D., (1997), *Orçin Tsagiyn Mongol Helniy Utgasudlalın Ündes*, Ulaanbaatar.
- BAWDEN, C., (1997), *Mongolian-English Dictionary*, Great Britain.
- BUYANTOGTOH, G., (1998), *Mongol Hel Hyalbar Surah Devter*, Ulaanbaatar.
- HANGİN, G., (1986), *A Modern Mongolian-English Dictionary*, ABD.
- KORKMAZ, Zeynep, (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK, Ankara, §829.
- ÖNÖRBAYAN, Ts., (1994), *Orçin Tsagiyn Mongol Helniy Üg Züy*, Ulaanbaatar.
- TSERENPİL, D. KULLMANN, R., (1996), *Mongolian Grammar*, Hong Kong.
- TURAN, Fikret, (1998), “Syntactic and Semantic Aspects of Postpositions in Old Anatolian Turkish”, *Turcica*, C. 30, s. 297-308.